להודיע כחו דרבי יוסי תנא תרומה ונטמאת להודיע כחו דרבי מאיר וסבר ר"מ ספיקא לחומרא [ב]והתנן [א]טמא שירד לטבול ספק טבל ספק לא טבל ואפילו טבל ספק טבל בארבעים סאה ספק לא טבל בארבעים סאה וכן שני מקוואות באחת יש בה ארבעים סאה ובאחת אין בה ארבעים סאה וטבל באחת מהן ואינו יודע באיזה מהן טבל ספיקו טמא [ג]במה דברים אמורים בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה כגון שאכל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאין והבא ראשו ורובו במים שאובין או שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובין וירד לטבול ספק טבל ספק לא טבל ואפילו טבל ספק טבל בארבעים סאה ספק לא טבל בארבעים סאה וכן שני מקוואות באחת יש בה ארבעים סאה ואחת אין בה ארבעים סאה וטבל באחת מהן ואינו יודע באיזה מהן טבל ספיקו טהור רבי יוסי מטמא קסבר ר"מ תחומין דאורייתא נינהו וסבר רבי מאיר תחומין דאורייתא והא [ד]תנן אם אין יכול להבליעו בזו אמר רבי דוסתאי בר ינאי משום ר"מ שמעתי שמקדרין בהרים ואי ס"ד תחומין [ה]דאורייתא מי מקדרין והא [ו]אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין מקדרין לא בערי מקלט ולא בעגלה ערופה מפני שהן של תורה לא קשיא הא דידיה הא דרביה דיקא נמי דקתני בזו אמר רבי דוסתאי בר ינאי משום רבי מאיר שמעתי שמקדרין בהרים ש"מ ורמי דאורייתא אדאורייתא לרבי מאיר דתנן [ז]נגע באחד בלילה ואינו יודע אם חי אם מת ולמחר השכים ומצאו מת רבי מאיר מטהר וחכמים [ח]מטמאין שכל הטמאות כשעת מציאתן אמר רבי ירמיה משנתנו (א) [ט]שהיה עליה שרץ כל בין השמשות אי הכי בהא לימא רבי יוסי ספק עירוב כשר רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הכא בשתי כיתי עדים עסקינן אחת אומרת מבעוד יום נטמאה ואחת אומרת משחשיכה

רבא

ספק לא טבל ואפילו טבל כו'. הך ספק ספיקא נקט משום רבותא דסיפא דאפ"ה בטומאה קלה טהור וריב"א מפרש דאו או קתני ואפילו טבל היינו או שטבל מדפריך בגמ' הכי אדרבה ואימא העמד מקוה על חזקתו ואימא לא חסר והא לא שייך למיפרך אספק טבל או לא טבל אלא או או קתני ופריך אספק טבל בארבעים סאה ספק לא טבל:

[ג](**ספיקו** טהור). ר"מ ברה"ר איירי כדתני' בתוספתא [טהרות פ"ו] ר"מ מטהר שספק טומאה ברה"ר טהור: **כל** הטמאות בשעת מציאתן. תימה דבריש נדה (ב.) תנן ב"ש אומר כל הנשים דיין שעתן ואפילו הלל וחכמים דמטמאין מעת לעת או מפקידה לפקידה היינו דווקא לתרומה וקדשים או לקדש דווקא לחד לישנא אבל לחולין טהור לכ"ע ואמאי לא אמרינן דכל הטמאות כשעת מציאתן כי הכא ולא הוה לן לאוקמה אשה על חזקתה ועוד דהתם מטהרינן לה אפילו ברשות היחיד כדמוכח התם בשמעתא קמייתא והכא מטמאין אפילו ברה"ר כדמוכח בתוספתא שהבאתי וכ"ת דהכא לא מוקמינן אחזקיה משום דלא נבדק מבעוד יום אם היה חי כדקתני סיפא (א)ומודים חכמים לר"מ בראוהו חי מבערב וכו' דאשה נמי כיון דשכיחי בה דמים כאינה בדוקה דמיא כדאמרינן בנדה (דף ד.) ואור"י דכל הטמאות כשעת מציאתן לא הוי אלא לתרומה וקדשים כמו מעת לעת שבנדה ולפי זה צריך ליישב סוגיא דנדה ושם פי' ושמאי נמי לית ליה דכל הטמאות כשעת מציאתן והא דמטהר מעת לעת אפילו לקדשים היינו משום דחשיב אשה כבדוקה אי נמי משום בטול פריה ורביה כדאמר התם (דף ג:) וא"ת ולר"מ דמטהר ברה"ר מאי שנא דבמעת לעת דמטמא אפילו ברה"ר כדאמר בירושלמי וי"ל באשה דאיכא ריעותא מגופה החמירו טפי: **אמר** ר' ירמיה משנתנו בשהיה עליה כו'. וא"ת ומאי קושיא דר"מ אדר' מאיר דבמתני' הא דלא אוקמיה תרומה אחזקה לאו משום דהשתא היא טמאה אלא משום דאיכא חזקה אחרת כנגדה דמוקמינן לגברא בחזקת שלא עירב ולקמן נמי דקאמר היינו טעמא דרבי יוסי העמד טמא על חזקתו ואימא לא טבל במתני' נמי נימא העמד אדם על חזקת תחום ביתו ואימא לא עירב ואי הוה אמרינן דחזקה שלא עירב לא חשיב ליה הש"ס חזקה אתי שפיר ומיהו רש"י פי' לקמן העמד טמא על חזקתו חזקה לחומרא איכא ולקולא ליכא אבל במתני' איכא חזקה לקולא דהעמד תרומה על חזקתה ואיכא נמי חזקה לחומרא דהעמד אדם על חזקת תחום ביתו ואימא לא עירב וכדרבנן אזלינן לקולא והכי נמי י"ל דניחא ליה לשנויי אפי' סבר ר"מ עירובי תחומין דרבנן דהשתא לא מצי לשנויי הכי משום דמתני' איכא חזקה לחומרא דכיון דאיכא נמי חזקה לקולא הוי מצי למימר דהוי עירוב דספיקא דרבנן לקולא משום הכי מוקי מתני' בשני כיתי עדים דלא שייך למימר הכי כיון דאיכא כת דמפקי ליה מחזקתה ורבה ורב יוסף אתו לפרושי דברי רבי ירמיה: **בהא** לימא רבי יוסי ספק עירוב כשר. הוה מצי למיפרך בהא לימא רבי מאיר ורבי יהודה הרי זה חמר גמל אלא דעדיפא טפי פריך:

הכא

להודיע כחו דר' יוסי. דאע"ג דאינו בעולם לא מיתסר: **להודיע כחו דר"מ.** דאע"ג דישנה בעולם וי"ל העמידה בבין השמשות על חזקתה ויקודם לכן טהורה היתה אפ"ה לא אמרינן חזקה לקולא: **בטומאה חמורה.** שניטמא בטומאה המטמאתו מן התורה כגון באב הטומאה: **אבל טומאה קלה.** דרבנן היא ואיזו טומאת דברי סופרים לטמאות אדם כגון אכל חצי פרס אוכלין טמאין והבא ראשו ורובו כו' מי"ח דבר הן בגליות השבת(ז): **ואפילו טבל.** י"ל בו ספק כגון ספק טבל בארבעים סאה שהיה מקוה לפנינו ונמצא חסר ואין אנו יודעין אם בשעת טבילה היה שלם ואח"כ חיסר או לא: **וכן ב' מקוואות.** שאנו בקיאים בא' מהן שלא היו בו מ' סאה מעולם: **ספיקו טהור.** וסתם משנה ר"מ(ח): **ור' יוסי מטמא.** ולקמן(ט) מקשינן לרבי יוסי אדר' יוסי: **תחומין דאורייתא.** וספיקא דאורייתא לחומרא: **אם אינו יכול להבליעו.** בפרק כיצד מעברין (לקמן נו:) היא היה מודד ורוצה לסיים תחומי העיר ולעשות שם סימן ותנן [שם] אין מודדין אלא בחבל של נ' אמה והגיע לגיא או לגדר משופע ויכול להבליעו בחבל של נ' אמה מבליעו ואף על פי ששפועו מרבה את הדרך ואם היה מודד שיפועו מכאן ועלייתו לעבר השני יש בו ק' או ר' אמות לא איכפת לן הואיל ושפתו אל שפתו אין יותר מנ' אמה. ואם אינו יכול להבליעו בחבל של חמשים אמה: **בזו אמר רבי דוסתאי בר רבי ינאי משום ר"מ שמעתי שמקדרין בהרים.** לא מבליעו בחבל ארוך יותר מנ' דהתנן אין מודדין אלא בחבל של נ' אמה ולא מודד כל מדרונו כמות שהוא בחבל של חמשים בקרקע(י) חלקה דאיכא חומרא טפי אלא מודדו בחבלים קטנים של ארבע אמות ואוחזין בו ב' בני אדם בב' ראשי החבל התחתון נותן ראש החבל כנגד לבו והעליון כנגד מרגלותיו ומשתכרין בכל ארבע אמות כשיעור חצי קומת אדם. ולשון מקדרין כמו נוקבין דמשוה מדת ההר כאילו הוא נקוב במקום מעמד רגלי העליון ונמצא לבו במקום שרגליו עומדות עכשיו וכשנותן החבל עכשיו כנגד מרגלותיו ה"ל כאילו נותן אותו כנגד לבו בקרקע חלקה כדרך כל המודדין: **אין מקדרין בעגלה ערופה.** כשבא למדוד הערים שסביבות החלל לידע איזו היא קרובה מכוון מודד את ההרים ואת הגאיות כמות שהן ואף על פי שהמדרון מרבה את המדה ומרחיק את העיר: וכן בתחום ערי מקלט דקי"ל(כ) כשם שהעיר קולטת כך תחומה קולט: **שמעתי.** ר' מאיר קאמר ליה. ושמעתי איכא למימר שמעתי מרבותי ולדידיה לא ס"ל: **נגע באחד.** באדם אחד: **ר"מ מטהר.** דאמר אוקמיה אחזקי' ואתמול חי היה. אלמא בספיקא דאורייתא ואיכא חזקה לקולא אזיל ר"מ בתר חזקה ומתני' נמי ניזיל בתר חזקה ומעיקרא כי אנחה התם טהורה הואי: **כל בין השמשות.** מתחילתו ועד סופו דודאי איטמי מבעוד יום דתחילת בין השמשות מערב שבת הוא: **בהא לימא כו'.** הא ודאי מבעוד יום איטמי ומתני' קתני מבעוד יום אין עירובו עירוב דברי הכל: **אחת אומרת מבעוד יום כו'.** ובהא פליגי ר' יוסי סבר אוקי תרי לגבי תרי ואוקי תרומה אחזקה קמייתא וכי אנחה טהורה הואי ורבי מאיר סבר כיון דאיכא כת דמפקע ליה מחזקיה בספיקא דאורייתא לא אזלינן בתר חזקה אבל בנוגע באחד בלילה דאין כת מוציאתו מחזקתו מוקמינן ליה כל הלילה בחזקתו ובתר שעת מציאתו לא אזלינן דאיכא למימר השתא הוא דמיית:

רבא

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פי"ט מהל' מקוואות הלכה ו סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' רא סעיף עא:

עח ב מיי' פי"ח מהל' אבות הטומאות הלכה יד:

◆

רבינו חננאל

ואקשינן ורבי ר' מאיר בדבר שהוא ספק מחמיר. והתניא טמא שירד לטבול ספק טבל ספק לא טבל כו', עד ספיקו טהור דברי ר' מאיר, ור' יוסי מטמא. ופרקינן קסבר ר' מאיר תחומין דאורייתא שהן כגון טומאה חמורה שספיקא טמא. ור' יוסי אמר העיד אבטולס משום ה' זקנים על ספק העירוב שהוא כשר. בזה הספק בלבד מיקל אבל בשאר ספיקות אפילו בטומאה קלה, כגון שאכל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאין כו' ספיקו טמא. ואקשינן תוב וסבר ר' מאיר תחומין דאורייתא והתנן אם אינו יכול להבליעו בזו א"ר דוסתאי ב"ר ינאי משום ר' מאיר שמעתי שמקדרין בהרים. פי' מקדרין חותכין כדתנן בפסחים ובמוקדשין קודר בקופיץ. וגרסינן נמי בשבת קודר את כל האזכרות. ולא קדירה ממש היא אלא (אומרין) [אומדין] בדעת כאלו קודרין את ההרים. ואי ס"ד דסבר ר' מאיר תחומין דאורייתא היכי מקדירין, והא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין מקדירין לא בערי מקלט לתת להם מידת מגרשיהם, ולא בעגלה ערופה לראות איזו עיר קרובה אל החלל, מפני שהן של תורה. ופרקינן לא קשיא הא מתניתין דאוקימנא בתחומין דאורייתא רידנ[ן]ה. והא דקתני מקדרין דמשמע תחומין לאו דאורייתא (דרבה) [דרביה]. ודייקינן מדקתני משום ר' מאיר שמעינן מינה ר' מאיר הוא דשמע מרבותיו שמקדרין. ורמינן תוב ור' מאיר ספיקא דאורייתא לחומרא סבירא ליה, דקתני תרומה ונטמאת ספק מבעוד יום או משחשיכה אינו עירוב, והתנן נגע באחד בלילה ואינו יודע אם חי אם מת לשחר השכים ומצאו מת, ר' מאיר מטהר וחכמים מטמאין שכל הטומאות כשעת מציאתן. ופריק ר' ירמיה משנתינו כשהיה השרץ על התרומה כל בין השמשות. ודחינן להאי פירוקא אי כשהיה השרץ על התרומה בין השמשות בהא לימא ר' יוסי ספק עירוב כשר. ופריק רבה ורב יוסף משנתינו בשתי כיתי עדים אחת אומרת מבעוד יום נטמאת התרומה, ואחת אומרת משחשיכה.

מסורת הש"ס

א) מקוואות פ"ב מ"ח, ב) [שם מ"ב], ג) לקמן נח., ד) [גיטין נו: סוטה נג:], ה) לקמן נח:, ו) טהרות פ"ה מ"ז נדה ד., ז) [שבת יג.], ח) [לקמן נו:], ט) [דף נו.], י) כפ"א: בקרקע, כ) [מכות יא:], ל) [נ"ל ר' מאיר מטהר וכ"כ בספר מגדל עוז בהלכות מ"א סוף פרק ספ דף קנו ע"ד ע"ש וכ"ה בס"], מ) [בתוספתא שם].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' משנתנו כשהיה:

◆

גליון הש"ס

גמ' שהיה עליה שרץ כל ביהש"מ אי הכי בהא לימא ר"י. תמוה לי דלמאי מוקי שהיה השרץ עליה כל ביהש"מ לוקי בפשיטות דנפל עליה בתוך ביה"ש ואין ידעינן הזמן שנפל עליה דלי"ש לומר אוקמי אחזקה אלא דלא ידעינן אם עתה לילה או יום. והוא ספיר אמר ר' יוסי דספק עירוב כשר וה' יאיר עיני:

◆

מוסף רש"י

שמעתי שמקדרין בהרים. רואין כאילו נוקבין אותן ומודדין דרך הנקב למעט מדת מדרונו כדאמר בגמרא שמודדין אותו בחבל של ד' אמות והתחתון מניח את החבל כנגד לבו והעליון כנגד מרגלותיו ומתמעט מדרונו של כל ד"א חצי קומת אדם (לקמן נח.). מפני שהן של תורה. שמדידתן מן התורה הלכך לא מצערינן בהו מידי אלא מודדין הרים וגאיות כקרקע חלקה (לקמן נח.).

◆

רב ניסים גאון

אין מקדרין לא בעגלה ערופה ולא בערי מקלט. עגלה ערופה הוא שכתוב ומדדו אל הערים אשר סביבות החלל. וערי מקלט הוא ששנינו בפרק אלו הן הגולין כשם שהעיר קולטת כך תחומה קולט. והיו מדקדקין במדידת העיר הקרובה אל החלל. ובתחום ערי מקלט לא היו מקדרין מפני שהן מן התורה, ושמא יוסיפו על השיעור הקצוב להם.